

به نام خدا

عروض هندسی

(تحقیق و پژوهش)

حمیدرضا طهماسبی

انتشارات داستان سرا

سرشناسه	طهماسبی، حمیدرضا، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	عروض هندسی (تحقیق و پژوهش) / حمیدرضا طهماسبی
مشخصات نشر	شیراز: داستان سرا، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۶۴ ص.
شابک	۳۰۰۰ ریال: ۱ - ۴۳ - ۵۷۶۶ - ۶۰۰ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.	
موضوع	عروض فارسی.
موضوع	موسیقی و ادبیات.
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۲ ۷۹ع۴ / PIR ۳۵۵۹
رده‌بندی دی‌وی	۴۱ / ۸۶۰
شماره کتابشناسی ملی	۳۱۷۲۳۱

انتشارات داستان سرا

عروض هندسی

(تحقیق و پژوهش)

حمیدرضا طهماسبی

روی جلد: سیاوش برادران

حروف‌نگاری و آماده‌سازی: محمد علی‌آبادی

چاپ و صحافی: جهان کتاب

نویت اول: تابستان ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

تلفن: ۰۹۱۷۷۱۸۹۴۰

انتشارات داستان سرا: شیراز - صندوق پستی ۱۶۸۷ / ۷۱۳۶۵

Dastansara.publisher@gmail.com

شابک: ۱ - ۴۳ - ۵۷۶۶ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 600 - 5766 - 43 - 1

فن عروض را بعضی ستوده‌اند و برخی نکوهیده‌اند. ولی حقیقت این است که سخن موزون بهتر است و به‌ویژه ایرانیان شعر موزون را بیشتر می‌پسندند.

بهار می‌گوید:

سخن تازه عجب نیست ز طبع تو بهار

همه‌ی مشرقیان منطق گویا دارند

از این گذشته، خوانندگی و اجرای دستگاه‌های موسیقی ایرانی جز با شعر موزون و عروضی، تقریباً ناممکن است.

مؤلف این کتاب، جناب آقای طهماسبی، برای اثبات این معانی، کتاب حاضر را پرداخته‌اند و در ضمن بحث‌های گوناگون، ابداعاتی هم از خود نشان داده‌اند که قابل توجه هر دو گروه عروض‌پسندان و عروض‌ستیزان تواند بود.

این ناتوان، توفیق این جوان پژوهنده را از خداوند مسئلت دارد.

می‌کند حافظ دعایی بشنو آمینی بگو.

تهران، دکتر علی‌اصغر خلیلی

۱۳۹۲/۲/۷

مقدمه‌ی مؤلف

پهنه‌ی بی‌کران جهان هستی بر پایه‌ی نظم و تعادل انکارناپذیری بنا شده است و این تعادل و نظام، تمام وجوه مری و نامریی عالم را، از ماده تا انرژی در بر گرفته است. افسوس که حجاب تکرار و عادت، مانع از پرتوافشانی و تجلی خیره‌کننده‌ی نظم موجود در طبیعت عالم می‌گردد.

وقتی که با تأمل و تفکر بیشتری به انفاللات و اتفاقات پیرامونمان می‌نگریم، گویی عروس هزاررنگ طبیعت از نقاب عادت سر برآورده و چهره‌ی موزون و تازه‌ای از خود به نمایش می‌گذارد. آن وقت است که برگ برگ درختان سبز برای دیدگان عبرت‌بین، دفتری از معرفت کردگار گردیده و صدای گام‌های توازن و تعادل را نه تنها در تواتر شب و روز، بلکه در هر دم و بازدمی خواهی شنید.

همان‌طور که بسیاری از متفکران و اندیشمندان معتقدند، همه‌ی پدیده‌های عالم از وزن خاصی برخوردارند و این توازن بسته به نوع پدیده

(ساکن یا متحرک، زمانی یا مکانی، دیداری یا شنیداری) از ضرباهنگ مخصوصی تبعیت می‌کند.

تصور کنید اگر قطرات باران به یکباره از ابرها فرو می‌ریخت! و یا این که کوهی زمین از حرکت چرخشی خود بازایستاده و یا سرعت حرکت آن تغیر می‌کرد. در آن صورت چه فاجعه‌ای رخ می‌داد؟ آری، وجود این نظم و تعادل در ذرات عالم، بقای آن را ضامن گردیده و به همین دلیل است که طبیعت ذات آدمی با هر گونه نظم و توازن سازگار و همدل است. بی‌تردید درک هر توازنی ابزار خاص خود را می‌طلبد، چنانچه برای درک توازن موجود در اصوات به گوش و برای درک توازن موجود در اجسام به چشم نیاز است.

موسیقی (در معنای نام آن) یکی از جلوه‌های بارز وزن و نظم است و در لابه‌لای قطعاتش به راحتی می‌توان آثار عدالت را مشاهده کرد. آری، عدالتی که اگر زمانی خدشه‌ای به آن وارد شود، خود با زبان گویای خود آن را فریاد خواهد زد و شنونده به ایراد آن پی خواهد برد.

شعر نیز از مظاهر موسیقی به شمار می‌رود و تفاوتی که با موسیقی دارد، در ادات اجرای آن است. چنانچه در موسیقی نتیجه کار، اصوات و در شعر، کلمات است و در موسیقی ابزار اجرا، ساز و در شعر، جنجره است.

در این کتاب به دلایل ایجاد وزن شعر و ارتباط آن با موسیقی دستگاهی ایرانی و تبیین هر چه بیشتر این مباحث خواهیم پرداخت.

لازم به ذکر است که اکثریت قریب به اتفاق ایده‌های مکتوب در این کتاب حاصل تفکرات ذهنی نگارنده بوده و سعی گردیده است که حتی‌المقدور از نتایج علمی و تحقیقی سایر اندیشمندان تنها در موارد مرتبط استفاده شود.

از آن جایی که عرصه‌ی شعر و موسیقی، اساتید و صاحب‌نظرانی به مراتب داناتر، مسلط‌تر و عالم‌تر از این حقیر به خود دیده و خواهد دید، یکی از مقاصد نگارنده در تدوین این کتاب ایجاد جرعه‌هایی در اذهان اندیشمندان این دو مبحث است. از همین روی امیدوارم روزی فرا رسد که در میان تمام مطالب این کتاب، اندیشمندی را جمله‌ای به کار آید و مرا دعای خیری...

ذکر این نکته ضروری است که بیان نقطه‌نظرات اساتید بزرگی همچون استاد خانلری، استاد دهلوی و... در این کتاب تنها جنبه‌ی استمدادی و استاد - شاگردی داشته و خدایی ناکرده نباید آن را حمل بر خودستایی و ادعای صاحب‌سبکی برای این شاگرد سراپا ارادت دانست.

جا دارد از فرصت به دست آمده حداکثر استفاده را برده و از محضر اساتید محترمی که بنده را در تهیه و تنظیم این مجموعه راهنمایی و ارشاد کرده‌اند، تشکر و قدردانی نمائیم؛ منجمله سرکار خانم دکتر درّه دادجو، سرکار خانم دکتر عالیه یوسف‌فام، جناب آقای دکتر علی‌اصغر حلبی و برادر عزیزم شاعر برگزیده کشوری جناب آقای محمدرضا طهماسبی و...